

บทคัดย่อ

การศึกษา "การเปลี่ยนแปลงความมั่นคงในการถือครองที่ดินในประวัติศาสตร์ของสังคมชนบทภาคเหนือ กรณีศึกษาหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทำความเข้าใจ ความคิดและจารีตประเพณีในการถือครองที่ดินที่มีอยู่เดิมในสังคมชาวนา โดยเฉพาะความมั่นคงในการถือครองที่ดินภายในบริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชน และกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากการบังคับใช้กฎหมายที่ตามกฎหมายของรัฐ ท่ามกลางกระบวนการผนวกหมู่บ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและรัฐไทยโดยรวม ตลอดจนผลกระทบต่อความมั่นคงในการถือครองที่ดินภายในกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยใช้วิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยา ซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาความรู้โดยการศึกษาปรากฏการณ์ในบริบททางสังคม เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับบริบททางสังคมนั้น รวมทั้งวิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นกรอบวิธีการในการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและกฎหมายการถือครองที่ดินที่ถูกพัฒนาขึ้นมาภายใต้หลักการในการมองที่ดินว่า เป็นทรัพย์สินส่วนรวม หรือของหน้าหมู่บ้านระดับต่าง ๆ ตามเงื่อนไขทางกายภาพ ระบบเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้าน มีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างความมั่นคงในการถือครองที่ดินในสังคมชนบท แต่ความมั่นคงในการถือครองที่ดินนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป เมื่อรัฐเริ่มบังคับใช้ระบบกรรมสิทธิ์เอกชน ที่อยู่ภายใต้หลักการพิจารณาว่าที่ดินเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล ท่ามกลางกระบวนการผนวกหมู่บ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและรัฐไทยโดยรวม

การสถาปนากรรมสิทธิ์เอกชนในหมู่บ้าน ตามการบังคับใช้กฎหมายที่ดิน เพื่อสร้างความมั่นคงในการถือครองที่ดินในสายตาของรัฐ พร้อม ๆ กับการขยายตัวของพิพาทภายในหมู่บ้าน มีผลกระทบต่อความมั่นคงในการถือครองที่ดินของชาวนา ทั้งนี้เพราะการบังคับและรับรองสิทธิในที่ดินตามระบบกฎหมาย แตกต่างจากการบังคับและรับรองสิทธิตามประเพณี อย่างน้อย 4 ลักษณะ คือ หนึ่ง กรรมสิทธิ์ตามระบบกฎหมาย แยกออกจากการใช้ประโยชน์ ขณะที่การถือครองที่ดินนั้นมักจะเป็นที่นา ที่สวน ที่ไร่ หรือที่บ้าน ตามจารีตประเพณีมีความหมายเท่ากับสิทธิการใช้ที่ดิน ความแตกต่างประการที่สองคือ ผู้เป็นเจ้าของที่ดินตามระบบกฎหมายคือ คนรุ่นใดรุ่นหนึ่ง ขณะที่ชาวนาถือว่าที่นาและที่บ้านเป็นสมบัติของตระกูล คนรุ่นใดรุ่นหนึ่งเป็นเพียงผู้ได้รับจัดสรรทำใช้ประโยชน์เท่านั้น ความแตกต่างประการที่สามก็คือ ตามระบบกฎหมายปัจจุบัน ที่ดินเป็นทรัพย์สิน

การซื้อขายเป็นการโอนกรรมสิทธิ์จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ขณะที่ตามจารีตประเพณีที่ดิน
ไม่เช่าทรัพย์สิน แต่เป็นปัจจัยยังชีพ การซื้อขายที่นาและที่บ้าน เป็นการคืนส่วนที่ตนเองได้รับปันส่วน
ให้ใช้ประโยชน์แก่สมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มเครือญาติ และความแตกต่างประการสุดท้ายก็คือ รัฐให้
การบังคับและรับรองสิทธิเฉพาะที่ดินที่มีหนังสือสำคัญแสดงสิทธิในที่ดิน ขณะที่การบังคับและรับรอง
สิทธิในชุมชนขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องจึงครอบคลุมที่ดินทุกประเภทที่ชาวบ้านถือครอง
ลักษณะที่ขัดกันนี้ ทำให้เกิดข้อขัดแย้งในความสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ เช่น ระหว่าง
ญาติพี่น้อง และระหว่างชาวบ้านกับรัฐ ข้อขัดแย้งเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการ
ถือครองที่ดินในสังคมชนบท โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงความหมายในการนิยามที่ดิน
ของชาวบ้าน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่รุนแรงมากขึ้น ตามการเร่งรัดพัฒนา
ประเทศาพยาให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่